

*Галина Новак
Юлія Лещук*

МОРФЕМА ЯК КОМПОНЕНТ АВТОРСЬКОГО СЛОВОТВОРУ (НА МАТЕРІАЛІ ВІРШІВ ПАУЛЯ ЦЕЛАНА)

В статті запропоновано лінгвостилістичний аналіз морфема як компонента індивідуально-авторського словотвору у віршованих текстах Пауля Целана. Порушення звичної сполучуваності морфем у складі слова, що є характерним для творчої манери поета, породжує стилістичний прийом. У статті проаналізовано префіксальні та суфіксальні авторизми з перспективи їхньої семантико-стилістичної складової; визначено особливості «морфемної гри», яка не лише обіграє існуючі в мові значення, а й створює нові; з'ясовано функції морфемного повтору, а саме медіального та анафоричного; виявлено особливості «словесних ланцюгів», семантику яких простежити важко, оскільки вони утворюються на основі хаотичного нанизування морфем і тому відіграють функцію лише звукового символізму у віршованих текстах, що вивчаються. У рамках статті досліджено не лише особливості авторського словотвору з існуючих в мові морфем, а й навпаки – явище декомпонування лексем на морфемі, які набувають у поетичному просторі Пауля Целана повнозначної семантики.

Ключові слова: морфема, морфемний повтор, «морфемна гра», стилістичний прийом, авторизм.

Постановка наукової проблеми та її значення. На думку Ю. Лотмана, будь-який елемент мовної структури, який не має значення, набуває смислове навантаження у поетичному тексті [2]. Морфема, яка традиційно визначається як найменша значуща одиниця мови, носій граматичного чи лексичного значення слова, вживається в тому самому або подібному значенні в інших словах. Проте у поетичному тексті, опиняючись у нових амплуа, морфема може набувати чітко вираженого стилістичного ефекту.

Отже, в рамках статті простежується актуалізація морфемі, її, за словами В. А. Кухаренко, «вклад у створення глибини тексту» [1, с. 27].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Вивчення морфемі як компонента поетичних неологізмів у творчості Пауля Целана здійснюється на основі теоретичних розвідок В. А. Кухаренко, О. М. Мороховського, головними положеннями яких є наступні: 1) авторські неологізми утворюються шляхом навмисного ухиляння від усталеної дистрибуції одиниць мови, при цьому порушення звичної сполучуваності морфем у складі слова визначається як стилістичний прийом [3, с. 71]; 2) при-

чинами незвичної сполучуваності морфем у складі поетичного слова є неповнота словозмінної або словотворчої парадигми слова, в якій відсутня одиниця з необхідними морфолого-синтаксичними характеристиками [1, с. 28].

Мета і завдання статті. Дослідження орієнтоване на виявлення семантико-стилістичного компонента в морфемі як складника поетичних авторизмів Пауля Целана.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У віршованих текстах П. Целана рекурентно простежується вихід за межі словотворчої та словозмінної парадигми слова, внаслідок чого поет розширює можливості мови. П. Целан часто оперує у своїх текстах поняттями, для вербалізації яких німецька мова не має достатньо засобів. Такі лакуни поет майстерно заповнює власними неологізмами, будуючи їх за існуючими в німецькій мові граматичними зразками.

У віршах поета простежуємо множинні приклади префіксальних та суфіксальних авторизмів.

Дієприкметники у віршовому рядку «*Zerheiligt, zerweiligt, / zernut*» [7, с. 501] важко перекласти на українську мову, оскільки вони утворені шляхом нових поєднань існуючих в німецькій мові кореневих та афіксальних морфем. Згідно зі словниковими дефініціями, семантика морфем «*zer-*» є негативною – вона виражає щось пошкоджене, зруйноване, знищене [8, с. 1850]. У віршовому рядку «*nach zerschwiegenem Schwur*» префікс «*zer*» втручається у парадигму слова «*schweigen*» («мовчати»), надаючи останньому абсолютної негативної конотації. Отже, «замовчувана клятва» стає причиною певної руйнації, нищення, розпаду, загибелі. Віршовий рядок «*nach zerschwiegenem Schwur*», як зауважує П. Целан в одному з листів до Інгеборг Бахманн, прийшов на зміну «*nach gebrochenem Schwur*», тобто мав а priori передавати негативне значення. Той таки префікс «*zer-*» у поєднанні з дієсловом «*klingen*» надає останньому невластивих йому додаткових значень: «*daß der getigerte Stein, der dich ansprang, an ihr zerklang?*» [7, с. 213]. Таким чином, авторизм «*zerklingen*» породжує у віршовому просторі песимістичні настрої, поет «затемнює» семантику дієслова «*klingen*» («дзвеніти», «звучати»), надаючи йому завдяки префіксу «*zer-*» певного «фатального, руйнівного звучання».

Лексема «*entostet*» також не існує в німецькій мові: «*Entosteter, zu / Brandscheiten zer- / spaltener Grabbaum*» [7, с. 202]. Префікс «*ent-*»

означає видалення, відхід, рух з вихідної точки, а також вказує на початок певного процесу. Похідна від дієслова «*osten*» лексема «*entostet*», яка перекладається лише описово («що вийшов зі Сходу» або «вигнаний зі Сходу»), має неоднозначну семантику: вона імплікує історичний факт неодноразового знищення єврейської держави, через що єврейський народ змушений був тисячоліття жити у вигнанні. У цьому поетичному неологізмі також можна помітити релігійну нотку: у молитві євреї повертаються обличчям до Сходу, до святого міста Єрусалим [11, с. 31]. Префікс «*ent-*» у сполученні з дієсловом «*osten*» імплікує протилежну думку. Семантика слова «*entostet*» посилюється іншими лексемами поетичних рядків: надгробне дерево («*Grabbaum*»), розрубане на вогняні дровини («*Brandscheiten*»), уособлює єврейський народ, розкиданий по світу, переслідуваний у період Голокосту. Варто зауважити, що значення слова «*Brand*» («пожежа», «горіння») перегукується з етимологією терміна «*Holocaust*»: «*holo*» з грецької означає «увесь», «*kaustos*» – «спалений». На думку О. Пьоггелера, вірш «*Solve*» натякає на «*Untergang des osteuropäischen Judentums*» («гибель східноєвропейського єврейства») [12, с. 51].

Деякі Целанові префіксальні авторизми утворені шляхом поєднання морфем з різною семантикою і тому відіграють у вірші функцію оксюморона: «*Ewig, verunewigt, bist du, verewigt, Unewig, du*» [7, с. 225]. Морфема «*un-*», втручаючись у слово «*verewigen*», породжує неологізм «*verunewigen*», який набуває протилежного значення у порівнянні з похідним словом і перекладається лише описово: *у-не-віковічнювати, псевдо-віковічнювати*. В тому ж таки рядку присутній авторизм «*Unewig*», утворений за допомогою заперечного префіксу «*un-*» та кореня «*ewig*». Таке ж стилістичне забарвлення, значення протиріччя вносить префікс «*ent-*» у лексему «*einwohnen*», що означає «жити поряд»: «*Eingewohnt, entwohnt, einentwohnt*» [7, с. 238].

Поет створює нові лексеми не лише за існуючими у німецькій мові граматичними зразками, тобто шляхом нових поєднань існуючих морфем, а й власними шляхами. У віршовому рядку «*vermessen, entmessen, verortet, entwortet, entwo*» [7, с. 226] спостерігаємо як приклади префіксальних неологізмів – «*entmessen, entwortet*», – так і унікальну морфемну констеляцію «*entwo*», що функціонує у вірші як окрема лексема. «*Entwo*» – синонім до слова «*nirgendwo*», як вважає Франс-Ланорд [9, с. 245].

Суфіксальним неологізмом є слово «*todlos*»: «*Es gab sich Dir in die Hand: / ein Du, todlos, / an dem alles Ich zu sich kam*» [7, с. 159]. Слова «*todlos*» не існує в німецькій мові – воно є похідним від іменника «*Tod*» («*смерть*») і утворене за допомогою кореневої та афіксальної морфем. Поет міг би вжити лексему «*unsterblich*», але очевидно авторським задумом було об'єктивувати у вірші інше поняття, аніж «*безсмертний, незабутній, неминучий*» («*nicht sterblich, unvergesslich, unvergänglich*» [8, с. 1664]). Джерелом неологізму «*todlos*» служить очевидно філософія Мартіна Гайдеггера, яку П. Целан старанно вивчав: «*Die Sterblichen sind die Menschen. Sie heißen die Sterblichen, weil sie sterben können. Sterben heißt: den Tod als Tod vermögen. Nur der Mensch stirbt. Das Tier verendet. Es hat den Tod als Tod weder vor sich noch hinter sich [...]. Die Sterblichen nennen wir jetzt die Sterblichen – nicht weil ihr irdisches Leben endet, sondern weil sie den Tod als Tod vermögen*» [9, Faks. XI] («*Смертними є люди. Вони називаються смертними, тому що можуть померти. Померти означає: володіти смертю як такою. Лише людина вмирає. Тварина здихає. Вона не має смерті ні в житті, ні після нього [...]. Смертними ми називаємо смертних – не тому, що їхнє земне життя завершується, а тому, що вони володіють смертю як такою*» (переклад – Ю. Л.)). В контексті Голокосту євреї не мали можливості «померти», вони не володіли власною смертю: «*Hunderttausende sterben in Massen. Sterben sie? Sie kommen um. Sie werden umgelegt. Sterben sie? Sie werden Bestandstücke eines Bestandes der Fabrikation von Leichen. Sterben sie? Sie werden in Vernichtungslagern unauffällig liquidiert*» [9, с. 122] («*Сотні тисяч помирають масово. Чи помирають вони? Вони гинуть. Їх вбивають. Помирають вони? Вони стають складовими процесу виробництва трупів. Помирають вони? Їх ліквідовують в таборах смерті*» (переклад – Ю. Л.)).

Як білатеральна одиниця морфема бере участь в «грі морфем», яка так само, як і «гра слів» базується на полісемії та омонімії елементів, що використовуються [1, с. 29].

«Гра морфем» породжує семантичну гру в слові «*Menschlein*». Номінація «*Menschlein*» утворена існуючими в німецькій мові морфемами: коренем «*Mensch-*» («*людина*») та постфіксом «*-lein*», який функціонує в мові як пестливий суфікс. Проте терміна «*Menschlein*» як такого в німецькій мові не існує – це буквальный переклад латинського слова «*Homunculus*». Гомункулус – це штучна людина, ство-

рена рабинами-кабалістами у Празі для спасіння єврейської громади, Голем. Використання автором саме слова «*Menschlein*», а не «*Homunculus*» породжує інтерпретаційну полісемію: воно не лише передає історичний факт створення штучної людини, а й життя реальних людей у реальному світі – у лексемі «людиночка» («*Menschlein*») простежується заперечення тієї філософії, що життя людини є найвищою цінністю. О. Пьоггелер вважає, що у лексемі «*Menschlein*» читач може взнати мученика Йова [12, с. 91]. Вірш «*Einem, der vor der Tür stand*» завершується морфемою «*Ra- -*», що включає перші дві літери слова «*Rabbi*» – натяк на те, що мова у Целановому вірші не йде про певну специфічну обмежену релігійність («*ein Hinweis darauf, dass es Celan nicht um eine spezifische, abgegrenzte Religiosität geht*») [12, с. 92]: «*Reiß auch die Abendtür zu, Rabbi. / Reiß die Morgentür auf, Ra- -*» [7, с. 142]. Важливо зауважити, що морфема «*Ra- -*» належить не лише німецькій лексемі «*Rabbi*», а й єврейському слову «бачити» – «רָאָה» (*ra'á*).

Окрім обігравання існуючих в мові значень, «морфемна гра» має ще одну функцію – створення нових: «*Denn es blühte der Mandelbaum. / Mandelbaum, Bandelmaum. / Mandeltraum, Trandelmaum. / Und auch der Manchandelbaum. / Chandelbaum*» [7, с. 135]. Як зауважує П. Рихло, мигдаль (*Mandel*) тісно пов'язаний з побутом та звичаями євреїв: Мойсей, за настановою Господа, виготовив ритуальний семисвічник саме з мигдалевого дерева [4, с. 251].

Проте варто звернути увагу не лише на символіку, а й на етимологію слова «мигдаль»: назва цієї рослини походить від гебрайського слова «*мандель*», що у перекладі означає «*дарунок божий*» [6, с. 175]. Поет «вбудовує» у лексему «*Mandelbaum*» морфему «*-chan-*», внаслідок чого утворюється номінація з іншою семантикою: «*Machandelbaum*». Як вдало помічає Б. Відеман-Вольф, саме ялівець («*Machandelbaum*») є у назві казки Братів Грімм «*Von dem Machandelbaum*» – під цим деревом були закопані кістки хлопчика, якого зла мачуха вбила і приготувала на обід його батькові [7, с. 684–685]. Шляхом утинання лексеми «*Machandelbaum*» отримуємо нову номінацію – «*Chandelbaum*», тобто «*дерево-свічка*» (від французького слова «*Chandelle*» – свічка, світло). У ряді лексем «*Mandelbaum*» – «*Mandeltraum*» – «*Machandelbaum*» – «*Chandelbaum*» можемо простежити символи, які імплікують події релігійного та історичного життя єврейського народу: богообраність єврейського народу, якому єдиному Господь вру-

чив «дарунок» – заповіді Божі через Мойсея («*Mandelbaum*»), його масове знищення («*Machandelbaum*») і світло вічної пам'яті про загиблих внаслідок Голокосту («*Chandelbaum*»).

У творчості П. Целана простежуються випадки повтору одночасно кількох частин слова. Можна вважати, що одночасне вживання кількох видів повтору у вузьких віршових рамках підсилює семантику вже не тих морфем, що повторюються, а тих частин слова, що таким чином створюють контраст: «*sie, die wasser- / klare, stülpt sich über / die mitgestiegene, mit- / verstiegene Freiheit*» [7, с. 184]. Одночасне функціонування анафоричного та медіального повторів підсилює у цьому випадку семантику префіксу «*ver-*»; один лише префікс «*ver-*» песимізує віршову оповідь, вносить елемент втрати, безвиході: свобода, про яку пише поет, його супроводжувала по сходинках життя («*mitsteigen*») і разом з ним у цьому сходженні губилася («*mitversteigen*»). Можливо, в цих словах присутні рецидиви пережитого: на в'їзних воротах до Аушвіцу був надпис «*Arbeit macht frei*». Тому, обравши саме слово «*steigen*», що означає «сходження вгору», утворивши авторизм «*versteigen*», поет таким чином підсилює іронію того «псевдосходження».

Визначною рисою поетичної манери П. Целана є не лише утворення нових лексем шляхом поєднання існуючих морфем, а й «розривання» слова на його складники: «*wir werden das Kinderlied singen, das hörst du, das / mit den Men, mit den Schen, mit den Menschen*» [7, с. 139]. З граматичної точки зору, морфемами, зокрема «*Men*» та «*Schen*», не мають значення, «розірване» слово втрачає валентність (сполучуваність) в реченні та категорію числа. При цьому в такому поетичному жесті можна простежити глибоке стилістичне значення: «розірване» слово «*Menschen*» вказує, можливо, на долю єврейського народу, якому «впродовж століть довелося жити розпорошеним у вигнанні» [5, с. 10], оскільки не мали (до 1948 р.) власної держави, жодна країна не приймала їх у себе; в контексті Голокосту єврей – людина, яка не має ні значення, ні місця в цьому світі.

Слово «*Hosianna*» («*Осанна*»), що перекладається з івриту «Спаси, ми молимо», євреї вигукують під час святкової вдячної молитви. Поет неодноразово і не безпідставно у своєму вірші «*Engführung*» розділяє його на складники: «*Chöre, damals, die / Psalmen. Ho, ho- / sianna. [...] Ho- / sianna*» [7, с. 117]. «*Ho-*» – це не лише морфема слова «*Hosianna*», а й вигук здивування, негативного ставлення («*Ausruf des Staunens*

oder der Abwehr») [8, с. 787]. Морфема «**Ho-**» є складовою лексеми «*Holocaust*», а також єврейського слова «חַוְלוֹט», що транскрибується як «*Hohma*» та означає «мудрість» і, що є цікавим, зазнало в ідиші зміни значення на абсолютно протилежне, іронічне – «*дурість*» [6, с. 154]. Така ж антиномія простежується в історії єврейства – з богообраного народу, якому єдиному Бог передав через Мойсея заповіді, він стає жертвою багатомільйонного геноциду, що є, за словами М. Феллера, не випадковим: «*Коли єврейські мудреці почали писати про єврейський народ, обраний Богом, вони вже мали всі підстави тлумачити це, як обрання для випробовувань спокусами і карами – для того, щоб народ пройшов шлях до досконалості через загартовування у стражданнях*» [6, с. 74]. Отже, декомпонуючи лексему «*Hosianna*», поет можливо натякає читачеві на ще один трагічний факт в історії єврейського народу – друге вигнання євреїв з їхньої держави римлянами, що відоме в історії під назвою «*голут*» (євр. «*кара*», «*розсіяння*») [6, с. 74].

«Розриваючи» слова на складники, поет акцентує читацьку увагу на семантиці кожного з них. Так, у віршовому рядку «*Ent- / scheiden mußst du dich, aus / Liebe*» [7, с. 471] лексему «*Ent- / scheiden*» можна трактувати з двох семантичних ракурсів, поет закликає ліричного героя не лише «*прийняти рішення*» («*entscheiden*»), а й «*відділити, відокремити себе*» («*scheiden*») з любові. Аналогічного відокремлення префікса зазнає лексема «*vernichtet*», імплікуючи таким чином не лише ідею «*нищення*» («*vernichtet*»), а й тотального заперечення, відсутності чогось («*nicht*»): «*[...] ver- / nichtet, / verbracht und verworfen*» [7, с. 148].

Порушення поетом граматичних норм німецької мови у віршованих текстах має стилістичне значення. Так, у поетичному мовленні автор використовує незалежну форму прикметників у препозиції до іменника: «*Gedenk: ein schwärzlich Blatt hing im Holunder – / das schöne Zeichen für den Becher Bluts*» [Celan, 28] і навпаки – залежну форму у постпозиції: «*Wie Kronen, Luftkronen / um – – / Große. Graue. Fährte- / lose. / König- / liche*» [7, с. 134]. Через порушення граматичного узгодження між членами віршового речення важко ідентифікувати (охарактеризувати) суб'єкта дії. Таке авторське ухилення від граматичних норм спричиняє неоднозначне розуміння закодованого у вірші смислу.

У віршах П. Целана простежується явище хаотичного нанизування морфем у словесні ланцюги, приміром: «*Wann, / wann blühen,*

wann, / wann blühen die, **hühendibliüh**, / **huhediblu**, ja sie, die September- / rosen?», «sie weiß, wie oft ich dir bis / in die Kehle hinaufsang, **heidideldu**, / wie die heidelbeerblaue / Erle der Heimat mit all ihrem Laub, / **heidudeldi**» [7, с. 156, 189]. Такі авторизми не мають лексичного значення. Головний ефект, який досягається такими морфемними ланцюгами, за словами В. А. Кухаренко, полягає в ускладненні розуміння, розмивання звичних кордонів слова, розхитування словотвірної моделі [1, с. 33]. Еріх Мойтен вбачає у таких хаотичних лексичних утвореннях, «стражденній мовній формі» («die geschundene Sprachgestalt») певний смисл: «*İi [мови] заїкання розуміється як втілена автентично у мові фігура пам'яті, долі знищеної східноєвропейської спільноти євреїв, чії імена вона шукає*» («*Ihr Gestammel versteht sich als sprachlich authentische Figur des Erinnerten, des Schicksals der vernichteten jüdischen Gemeinden Osteuropas, deren Namen sie sucht*») [10, с. 276].

Целанові оказіоналізми часто утворені неіснуючими в мові кореневими морфемами. Хоча читач може впізнати дериваційні морфеми, які натякають на морфолого-синтаксичний статус таких словесних утворень, проте семантику їхню зрозуміти досить важко. Приміром, лексеми «**Öötschst. Heringst**» [7, с. 524] можемо кваліфікувати як дієслова (теперішній час, II ос. одн.), на що вказує афіксальна морфема «**-st**», але це не дозволяє простежити їхнє лексичне значення. Такі авторизми, на думку В. А. Кухаренко, передають лише звуковий символізм [1, с. 33].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, основними ознаками віршованого тексту П. Целана на морфемному рівні є компонування лексем шляхом незвичного поєднання морфем, що надає першим нового значення; декомпонування слів на складники, які набувають у поетичному просторі повноцінного звучання; а також морфемний повтор, «морфемна гра» та «словесні ланцюги», що характеризуються стилістичним забарвленням. Перспективним вбачається вивчення особливостей функціонування мовних одиниць на лексичному та синтаксичному рівнях віршованого тексту П. Целана.

Джерела та література

1. Кухаренко В. А. Интерпретация текста : учеб. для студ. филол. спец. / В. А. Кухаренко – 3-е изд., испр. – Одесса : Латстар, 2002. – 292 с.
2. Лотман Ю. Анализ поэтического текста [Электронный ресурс] / Ю. Лотман. – 1996. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/Lotm/index.php

3. Мороховский А. Н. Стилистика английского языка : [учебник] / А. Н. Мороховский. – Киев : Выща шк., 1991. – 272 с.
4. Рихло П. В. Творчість Пауля Целана як інтертекст : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : 10.01.04 «Література зарубіжних країн», 10.01.05 «Порівняльне літературознавство» / П. В. Рихло. – К., 2006.
5. Рихло П. В. Шібболет. Пошуки єврейської ідентичності в німецькомовній поезії Буковини : [монографія] / П. В. Рихло. – Чернівці : Книги – XXI, 2008. – 304 с.
6. Феллер М. Пошуки, роздуми і спогади єврея, який пам'ятає своїх дідів, про єврейсько-українські взаємини, особливо ж про мови і ставлення до них / М. Феллер. – Дрогобич : Відродження, 1994. – 238 с.
7. Celan P. Die Gedichte. Kommentierte Gesamtausgabe / P. Celan ; hrsg. Barbara Wiedemann. – Frankfurt/Main : Suhrkamp, 2005. – 1000 S.
8. Duden. Deutsches Universalwörterbuch / Duden. – 5., überarb. Aufl. – Mannheim ; Leipzig ; Wien ; Zürich : Dudenverlag, 2003.
9. France-Lanord Hadrien. Paul Celan und Martin Heidegger: vom Sinn eines Gesprächs / Hadrien France-Lanord. – Freiburg (Breisgau) : Rombach Verlag, 2007. – 271 S.
10. Meuthen Erich: Bogengebete : Interpretationsansätze zu George, Rilke u. Celan ; Sprachreflexion u. zykl. Komposition in d. Lyrik d. Moderne / Erich Meuthen. – Frankfurt/Main : Peter Lang Verlag, 1983. – 299 S.
11. Panati C. Populäres Lexikon religiöser Bräuche und Gegenstände / C. Panati ; hrsg. – M. : Piper Verlag GmbH, 1998. – 637 S.
12. Pöggeler O. Der Stein hinterm Aug : Studien zu Celans Gedichten / Otto Pöggeler. – München : Fink, 2000.

Новак Галина, Лещук Юлія. Морфема как компонент авторского словообразования (на материале стихов Пауля Целана). В статье предложено лингвостилистический анализ морфемы как компонента индивидуально-авторского словообразования в стихотворных текстах Пауля Целана. Нарушение привычной сочетаемости морфем в составе слова, что характерно для творческой манеры поэта, образует стилистический прием. В статье проанализированы префиксальные и суффиксальные авторизмы с перспективы их семантико-стилистической составляющей; изучены особенности «морфемной игры», которая не только обыгрывает существующие в языке значения, но и создает новые; определены функции морфемного повтора, а именно медиального и анафоричного; проанализированы особенности «словесных цепей», семантику которых проследить трудно, поскольку они образуются на основе хаотического нанизывания морфем и поэтому играют роль только звукового символизма в стихотворных текстах, которые изучаются. В рамках статьи исследованы не только особенности авторского словообразования из существующих в языке морфем, но и наоборот – декомпонование лексем на морфемы, которые приобретают в поэтическом пространстве Пауля Целана знаменательную семантику.

Ключевые слова: морфема, морфемный повтор, «морфемная игра», стилистический прием, авторизм.

Novak Halina, Leshchuk Julia. Morpheme as a Component of the Author's Word Formation (Based on the Poetry of Paul Celan). The article is devoted to linguo-stylistic research of morpheme as a component of individual word formation in poetic texts of Paul Celan. Violation of the usual compatibility of morphemes in the word, which is typical of Paul Celan's manner, forms a stylistic device. The article analyses prefixal and suffixal authorisms from the perspective of their semantic and stylistic component, the play of meanings, which is caused with morphemes; the functions of repetition of the root and prefixal morphemes are studied; the peculiarities of the so called «word chains» are described and it has been found out, that the semantics of those chaotic chains of morphemes is difficult to interpret and that is why their function in the poetry texts is to deliver the acoustic symbolism in the texts of Paul Celan. In the framework of the article not only the features of the author's word formation are analysed, but also the peculiarities of decomposition of the lexemes into the morphemes, that are defined in the poems as meaningful elements.

Key words: morpheme, morphemic repetition, the play of morphemic meanings, a stylistic device, authorism.

УДК 811.161.2'282.2'373.2(477.8)

Руслана Омельковець

СЕМАНТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК СПОСІБ НОМІНАЦІЇ МІКООБ'ЄКТІВ У ЗАХІДНОПОЛІСЬКИХ ГОВІРКАХ

Стаття присвячена дослідженню лексичного складу західнополіських говірок, що становить особливий інтерес, оскільки саме в лексиці найвиразніше відбиваються різноманітні зміни в мовленні носіїв діалектів.

У статті розглянуто семантичну трансформацію як наслідок метафоричних та метонімічних перенесень на основі мікологічної лексики західнополіського говору, встановлено основні семантичні моделі, за якими відбувається переосмислення. Аналіз способів номінації мікооб'єктів на досліджуваному континенті дозволив виділити 22 типові семантичні моделі однослівної номінації. З огляду моделювання більш неднорідним є метонімічне перенесення (9 моделей, за якими утворено 43 мікономени). Кількісно більш вираженим є метафоричне перенесення (6 моделей, за якими утворено 53 мікономени), що свідчить про асоціативний спосіб пізнання діалектоносіями навколишньої дійсності. 28 % зафіксованих мікономенів складають словосполучення, у яких один компонент або ціле словосполучення зазнають семантичної трансформації метафоричного та метонімічного типу.

Ключові слова: лексема, мікономени, західнополіські говірки, способи номінації, семантична трансформація.